

Blomster

Blomst, oprindelig en kollektiv-betegnelse: oldnord. blómstr; 1300-t blomstær flt., en sammenblanding af fællesgermansk blomme (oldnord. blómi) og middeldansk bloster, beslægtet med latin flos med lydfor skydning f til b, f.eks. i engblomme, guldblomme; først fra slutningen af 1800-t kommer enkeltformen blomst om plantedelen eller hele planten (især prydpflanter) i almindelig sprogbrug (1). – Blommetårnet 1646ff på Hammershus ruin, murværket skal tidligere have været spraglet (2).

LITTERATUR: (1) 690 2,857ff; (2) 159 10,65.

SAGN OG EVENTYR; LÆGEDOM

Når en ukendt blomst ses på engene, nærmer sig den store afgørelse om Danmarks skæbne og Holger Danske kommer ridende for at frelse landet (1). »Vidunderblomsten fra Østerholm« i Egen sogn på Als skal med mange års mellemrum vise sig på engen ved slottets ruiner eller i voldgraven, den stammer måske fra slotshaven, men er forgæves eftersøgt (2).

En strålende gul blomst, som kun blomstrer én nat hvert hundrede år, lokkede mand til kong Abels forsvundne slot og skat på en ø i Slien; da han rørte ved låsen, sprang den op og han tog et sølvbæger, men lod blomsten ligge, den kan findes om hundrede år (3). På tange ved halvøen Helnæs SVFyn gror i græsset over skat altid blomster, der danner et 7-tal, men endnu har ingen fundet stedet (4).

Sommer og vinter blomstrede en plante dér, hvor herremanden på Raminsgård (Ketting sogn, Als) skød en heks i hares skikkelse (5). En kone berygtet som heks gav to jyske hyrdepiger nogle gule blomster, kort efter fik de begge St. Veitsdans, og man var ikke i tvivl om årsagen (6).

I eventyr kommer trolld med 12 frøkor, som skal sås på Etterbjerg ved Slagelse, heraf gror kæmper frem (7).

I H. C. Andersens eventyr »Tommelise« (1835)

Poetiske væsener i blomsterkroner tegnet af Vilhelm Pedersen til H. C. Andersens eventyr.

ligger et spædbarn i hurtigt fremvokset blomst, i en anden stor hvid blomst finder hun blomsternes konge, og hun bliver hans dronning. – Fra den ægyptiske prinsesses grav i mosen stiger grøn stilk frem til overfladen, dens blomst rummer en lille pige – hendes og dyndkongens datter, mod eventyrets slutning løftes hun i forklaret skikkelse op til Gud, hendes jordiske krop bliver til støv, hvor hun stod ligger nu blot en visse lotusblomst (Dyndkongens Datter, 1858). En lille engel uden vinger bæres af luften over i en blomst og herfra af bierne til et åkandeblad, de små ufødte kryber selv ned i vandet og hentes dér af storke; den yndlingsblomst, de som voksne vælger, er netop den, de lå i som »luftbørn« (Peiter, Peter og Per, 1868); årets første storkepar medbringer en lille dreng og pige, hvor de sætter fødderne, gror hvide blomster frem (Årets Historie, 1852); alferne bor i blomster og samtaler med deres sjæl; ond mand får før døden forfærdelige drømme og dræbes af giftige spyd – det er blomsternes hævn (Rejsekammeraten, 1835; Rosenalfen, 1839); luftens døtre spreder blomsternes duft (Den lille Havfrue, 1837).

Hvis man ved midnat henter en blomst fra nygravet grav på kirkegård til patient, bliver han rask; klog kone behandlede barn med rakis, mens det sad under et bord, hvorpå var anbragt friske blomster (Als; 8), forårets første 9 slags blomster koges i smør til salve på rakis (Fredriciaegnen; 9). Ni slags blomster lægges knust ved smertende tand (10), en te af ni slags blomster, plukket St. Hans nat på kirkegård mellem familiens grave, hjælper for tungsindighed (11).

LITTERATUR: (1) 488 8,383f; (2) 248 6,1932,64; (3) 614 1845,351; 744 89f; (4) 941g 66f; (5) 488j 6, 206; (6) 328f 1,7; 328e 150; (7) 310 2,1857,260f; (8) 944b 200-02; (9) 488j 4,451; (10) 488 o 92; (11) 328f 2,31,153.

DYRENING

Blomsterfrø skal sås ved fuldmåne i maj for at give dobbelte blomster (1600-t; 1).

Aflæggere (stiklinger) = skud til plantning skal stjæles, ellers vil de ikke gro og trives (alm. tro; 2), man må ikke sige tak for dem (alm.; 3), en foræret plante skal bæres ind i huset af en af dets beboere, ellers sygner den hen (Læsø o.1880; 4), tæller man en stueplantes knopper, falder de af (5). En stueplante trives bedst, når den kan spejle sig, men den visner i en ligstue (Tønderregnen; 6). Den skal købes for et ulige beløb, ellers får man ikke held med den (7).

LITTERATUR: (1) 1004b 34; (2) 660c 1883,21 (også i 1. udg. 1878); 760 281; (3) 466 180 (VSjæll.); 228e 1,8; 941d 99; 830 8,43,180; 161 1906/23:640,1511; (4) 466 180; (5) 830 8,43; 161 1906/23:3; 107 1950; (6) 885 19,1933-34,173; (7) 466b 53.

»Blomstervennen«s omslag tillægger kvinden »grønne fingre«. Annonce i Illustreret Tidende 17-3-1878. Til højre: Megen overtro knyttedes til brudebuketten og dens sammensætning. Foto: Dansk Folke-minde-samling.

VARSLER O. A. OVERTRO

At drømme om blomster og især røde er et ilde varsel, der sker snart dødsfald i familien (1), men hvide blomster betyder lykke (2). Unge piger plukker St. Hans aften ni slags duggede blomster og lægger dem under hovedpuden for at drømme om deres tilkommende ægtemand (3).

Det varsler dødsfald i familien, hvis bladknop skyder gennem en blomst (Røsnæs; 4), når forårsblomster blomstrer uden for årstiden (5) og potteplante blomstrer to gange på ét år (NFalster; 6). Gammel kone i Sorø fandt på en af sine stueplanter tre brækkede og visnede blomster, hun tydede det derhen, at en af hendes tre døtre skulle dø inden nytår – og det skete (7). Falder en blomst ud af vinduet, er det et dødsvarsel for ejeren eller en af hans (hendes) bekendte, eller den skal dø inden årets udgang, som så det ske (VJylland; 8).

Brudens buket skal visne, dvs. må ikke sættes i vand (9); falder (visner) blomsterne, før hun kommer ud af kirken, bliver ægteskabet ulykkeligt (Tønder; 10) og kortvarigt, hvis de ved hjemkomsten ser visne ud (Grindsted MJylland; 11). Under sygebesøg må man ikke lægge medbragte blomster på patientens seng, det varsler hans el-

ler hendes død (12), ej heller må blomster tages med hjem fra hospitalet, man bliver da selv (13) eller patienten igen indlagt (13a).

Blomster må ikke plukkes på eller fjernes fra en kirkegård, thi det er et helligt sted (MSjælland; 14), det forstyrrer de døde fred, man kan siden blive forfulgt af uheld og ulykker (vist alm.; 15), af den døde ånd (MSjælland; 16), den døde går igen som en tyv (Thy; 17), liget kommer og »plukker« én selv = man skal snart dø (SSlesvig, Sønderjylland, Thy, Lolland; 18) eller en af familien (MSlesvig, Vordingborg; 19), man skal snart selv bringe blomster til en grav på kirkegården (Haderslev; 20). – En kone klagede til præsten over, at en smuk blomst var stjålet fra gravsted, og han sørgede med sine overnaturlige evner for, at den kom tilbage (Hårlev NVFyn; 21).

Et træ, en busk eller blomst, som menneske holder særlig meget af, visner og dør samtidig med vedkommende (22). Når en kvinde er død, hænges et stykke hvidt tøj over hendes potteplanter, ellers går de ud (Vordingborgegn; 23).

På Korshøjgård i Landsgrav ved Slagelse bandt man St. Hans aften en krans af havens blomster til Hellig Anders' kors i nærheden, det gav held og fremgang på gården; en ung kone rettede sig ikke efter traditionen, og det var, som lykken nu forsvandt fra gården (slutningen af 1800-t; 24). – Der blev ofret blomster til Sværtekilden i Haraldsted sogn og St. Klemens' kilde ved Slagelse, som også blev pyntet med blomster (25); én gang årligt bar man blomsterkrans til Dronningens Kilde og pyntede St. Hans aften Kong Hågens Kilde ved Hornbæk med blomster (26), sml. kornblomst s. 246.

Før maj og efter november må man ikke tage blomster ind i huset, de bringer da sygdom til stedet (Bornholm o. 1890; 27). Det er ikke heldigt at have blomster om bord på et skib (SFyn; 28), opdager man efter afsejlingen, at der er kommet nogle med, kastes de i havet for ikke at bringe ulykke (29). Blomster på en fodboldbane bevirker, at hjemmeholdet taber kampen (29a). Er bryllupsbordet pyntet med hvide blomster, får parret grimme og svage børn, men blomster i mange farver giver dem smukke og raske børn (1800-t; 30). Gravid kvinde må ikke lugte til en åben blomst, så får barnet ildelugtende ånde (31).

Man lægger blomster fra heden i stuen som værn mod torden og lynnedslag (Fårevejle NVSjælland o. 1860; 32).

LITTERATUR: (1) 891 1860,44 (røde blomster); 941d 36,91; 161 1906/23:662,834,2686; (2) 488 4,406; (3) 466b 115 (Vends.); 488i 6.2,259; (4) 914 1,248; (5) 417 1918,336; (6) 161 1906/23:815; (7) 161 1906/23:362; (8) 161 1906/23:2493; (9) 107 1955; (10) 161 1906/23:3092; (11) 161 1906/23:2651; (12) 161 1906/23:1816; 107 1946; (13) 725 23/9 1941; 107 1943 (Møn); (13a) Johan Lange 1979; (14) 161 1906/23:443; (15) 64 8/9 1929; 885 2,1925–26, 78 (Sæd); 161 1906/23:2213; 549 196; (16) 161 1906/23:378; (17) 161 1906/23:1402; (18) 161 1906/23:1354,1404,3339; 107 1949; (19) 885 14,1937–38,180; 161 1906/23:495; (20) 161 1906/23:3010 (1924); (21) 760 513; (22) 466b 145 (VSjæll.); 161 1906/23:1171; (23) 161 1906/23:593 (1954); (24) 849 6/3 1957; (25) 806b 65,71; (26) 941c 21f,100; (27) 449 1950,26; (28) 339 216; (29) 107 1965; (29a) 844 (tillæg) 16/9 1957; (30) 891 1860,78; 466 85 (v.Ringsted); 7 23/2 1896; (31) 624c 76 (NVSjæll.); (32) 24 16.

DEKORATION

St. Hans aften pynter hyrder i Vendsyssel den forreste ko i koblet med blomster og trækker den omkring i gårdene, hvor han får et par skilling, drengen er undertiden selv blomstersmykket; op-toget bliver endnu o. 1908 set i Lønstrup og på Hjørings gader (1), en gårdejer fra Vrensted stifter 1944 et legat, som skal uddele præmier for de smukkeste pyntede St. Hans køer. – I M og VJylland bliver kobbekoen også pinsedag smykket med blomster i en krans af siv (2), i Angel det dyr, der skal slagtes til pinse og føres gennem byen (3). Før koen kommer til tyren bliver den undertiden pyntet med blomster, det gælder navnlig »overløberne« som vanskeligt bliver med kalv (4).

Til ringridningen ved pinsetid er både karle og heste smykket med blomster, om aftenen danser karlen første dans med pigen, han sidder hos ved festbordet – han med sit tørklæde om hatten og hun med en blomst på brystet; ved majgildet er alle gæster pyntet med blomster (Als; 5). Til »plovøllet« (en fest 15/6) skal pigerne møde med en buket af ni slags blomster (Sønderjylland; 6). Midsommerdag 24/6 får hver karl tildelt en pige, hans »midsommerlam«, som indtil høst skal holde sin karl med buketter af havens farvestærke blomster, ombundet med højrødt garn, sølv- og guldsnore syes buketten på hans hat (Drejø; 7).

I Angel og halvøens sydlige del, på VFyn, Holbækegnen og Falster pyntes høstens sidste neg med blomster, andre steder den mand eller kvinde, der kører sidste læs hjem, eller (Lolland-Falster, Angel) på læsset er anbragt en høstkrone eller -krans af blomster og aks (8).

»Blomstermarked på Højbroplads«. Tegning af Knud Gamborg i Illustreret Tidende 1-5-1881.

Blomstersmykket St. Hans-ko gengivet på norsk valbirkkande fra 1663. Foto: Nationalmuseet.

Konfirmander står i kirken opstillet efter dygtighed, den øverste har en blomsterbuket, de øvrige et hovedvandsæg i hånden (Ferslev o. 1850), i Blidstrup var det en tid skik, at kvindelige konfirmander bar flettetøj og blomsterkrans på hovedet (NSjælland; 9).

Langs vejen til Brarup marked i Angel står mange børn og sælger blomsterbuketter til bønderne, der kommer kørende forbi (10).

Ved begravelser går unge piger forrest i ligfølget og strør blomster på vejen til kirken, de sidste blomster i graven før kisten sænkes og pigernes blomsterkrans på kisten før jordpåkastelsen (NFyn, Langeland, Sorøegnen; 11). Undertiden får den døde en buket blomster i hånden (Djursland; 12). Pinselørdag sættes blomster på gravstederne.

Frilandsarealet erhvervsdyrket med blomster og prydblplanter var 1977 696 ha fordelt på 616 gartnerier, væksthushusharealet med blomster til afskæring 1.560 ha, bladplanter og blomstrende potteplanter 2.775 ha. På Københavns Grønttorv omsattes for 116.4 mill. kr. afskårne blomster og 133.4 mill. kr. potteplanter. Danmark havde til og med 1970 verdensrekorden i blomsterforbrug (114 kr. pr. indbygger) – det var dobbelt så stort som hollændernes og seks gange større end englændernes (13).

LITTERATUR: (1) 228b 333f; 488g 1,16; 250 41;

958 10,1933–34,270–79; 328e 166f; 243 1961, 67–76; (2) 328e 167; (3) 250d 141; (4) 572 39,1927–28,401; (5) 944b 129f,133; (6) 228e tb.321; (7) 339 264; (8) 250d 12–15,29f,32f,38,41–43,45f,51,54f,59f,64; (9) 941e 116,119; (10) 250d 146; (11) 760 121f; 161 1906/23: 249,1146; (12) 228b 2. udg. 2,1899,108; (13) jf. 296 85,1969,719 og 86,1970,862; 92,1976,602f.

ORDSPROG, SLANG

Gråt hår er dødens blomster; blomsten er frugtens fæstepenge (Peder Laale 1506; 1). En blomst gør ingen krans; alle blomster duer ikke til urtekost = buket; man vil helst plukke de friske blomster; mange blomster, liden frugt; bierne kysser blomsterne og de (for-)bliver dog smukke (Peder Syv 1682; 2). Blomsten må have solskin; den blomst, som spares for bien, går tit i svinet (Møn 1735; 3); de giftigste urter har tit de smukkeste blomster (1735ff; 4), på stinkende pølvand kan gro vellugtende blomster (Møn; 5) jf. Ths. Kingo (1681): Dejligste roser på tornebusk gløde, · skønneste blomster har tærende gift. – Af de blomster bierne trækker lægedom [honning], trækker edderkoppens gift (6). Stueblomster kan være smukke, men de bærer dog sjældent frø (7); blomsten lugter også i fremmed bed (1845; 8):

Blomst = kælenavn til ung pige, i jægersprog harens hale; nu ikke flere blomster (eller: roser)! siges for at afværge rosende omtale; blomstre = sidde ørkesløs, ventende; sprogblomst = floskel; blomsterrær = løvsagtig kvindens elsker, han giver hende blomster og gaver i håb om »kvittering« (9).

LITTERATUR: (1) 570 79; (2) 878 1,79,187 jf.84; 225,395; (3) 586 1,81 og 2,334; (4) 586 1,187 (Møn); 198 30; (5) 161 1906/23:620; (6) 760 249; (7) 488d 329; (8) 586 1,256; (9) 85 108,138,162.

PROSA OG POESI

Blomsternes største bestemmelse er at glæde og forfriske sjælen og udvikle sansen for, hvad der er legemligt skønt. . . Blomsten er den barnlige tros billede i naturen. . . samdrægtighedens og fredens billed *Severin Petersen* (1). Blomsterne er lyset i menneskenes liv – det kønneste vi fik med fra det tabte Paradis. – Blomsternes verden synes mig den skønneste, fineste og mest fredfyldte del af verden. Da jeg lå derinde på hospitalet og så blomsterne ved min seng, vidste jeg ikke, om de var en sidste hilsen fra denne verden eller den første hilsen fra den næste *Jens K. Jørgensen* (2). Jeg begriber ikke, at folk kan holde af blomster uden også at tro på Gud.